

Individuální strategie a preference

GENDEROVÉ ASPEKTY TRHU
PRÁCE A SOUVISEJÍCÍ
POLITIKY

JS 2017

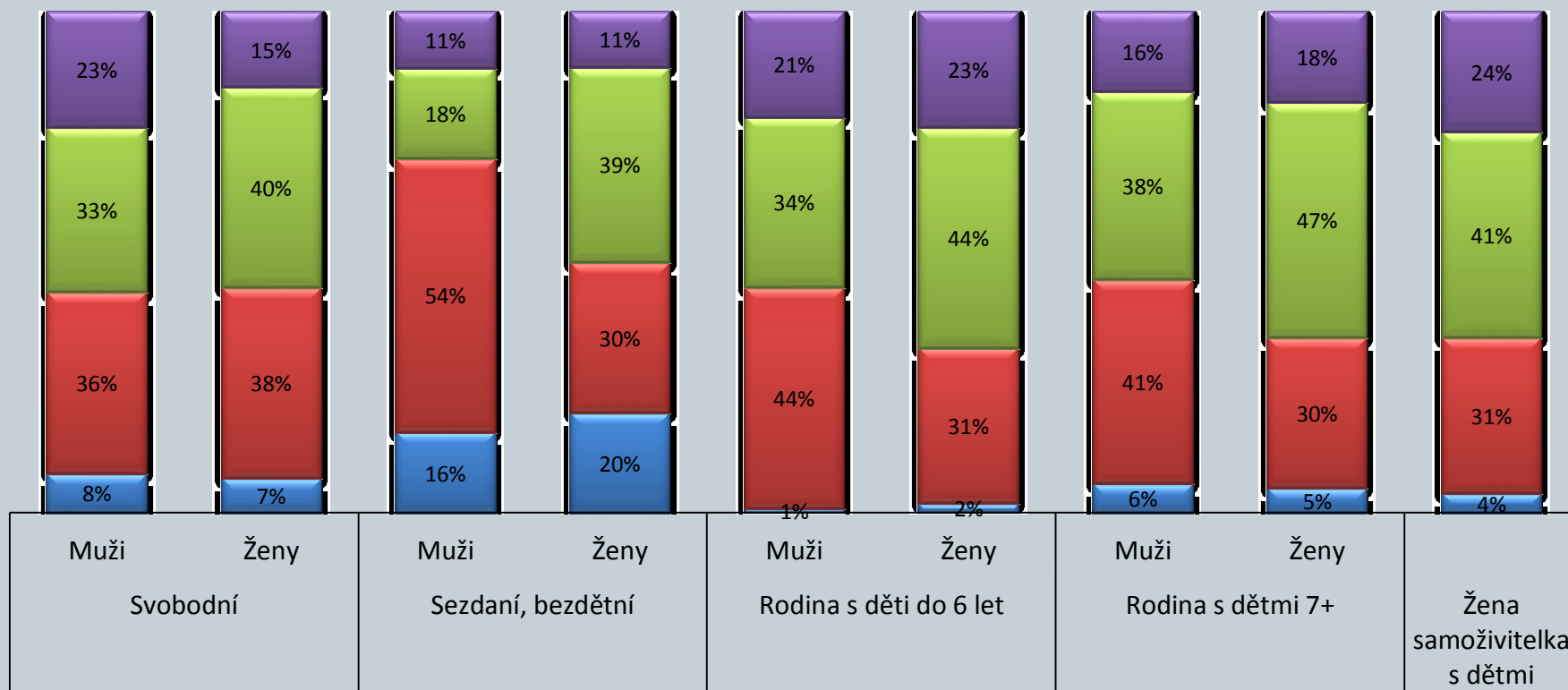
LENKA FORMÁNKOVÁ

Obsah přednášky

- Hodnota práce a rodiny v postojích českých mužů a žen - úvod
- Preferenční teorie Catherine Hakim
- Kritika preferenční teorie
- Preference českých mužů a žen v datech

Preference práce a osobního života (VUPSV, 2010)

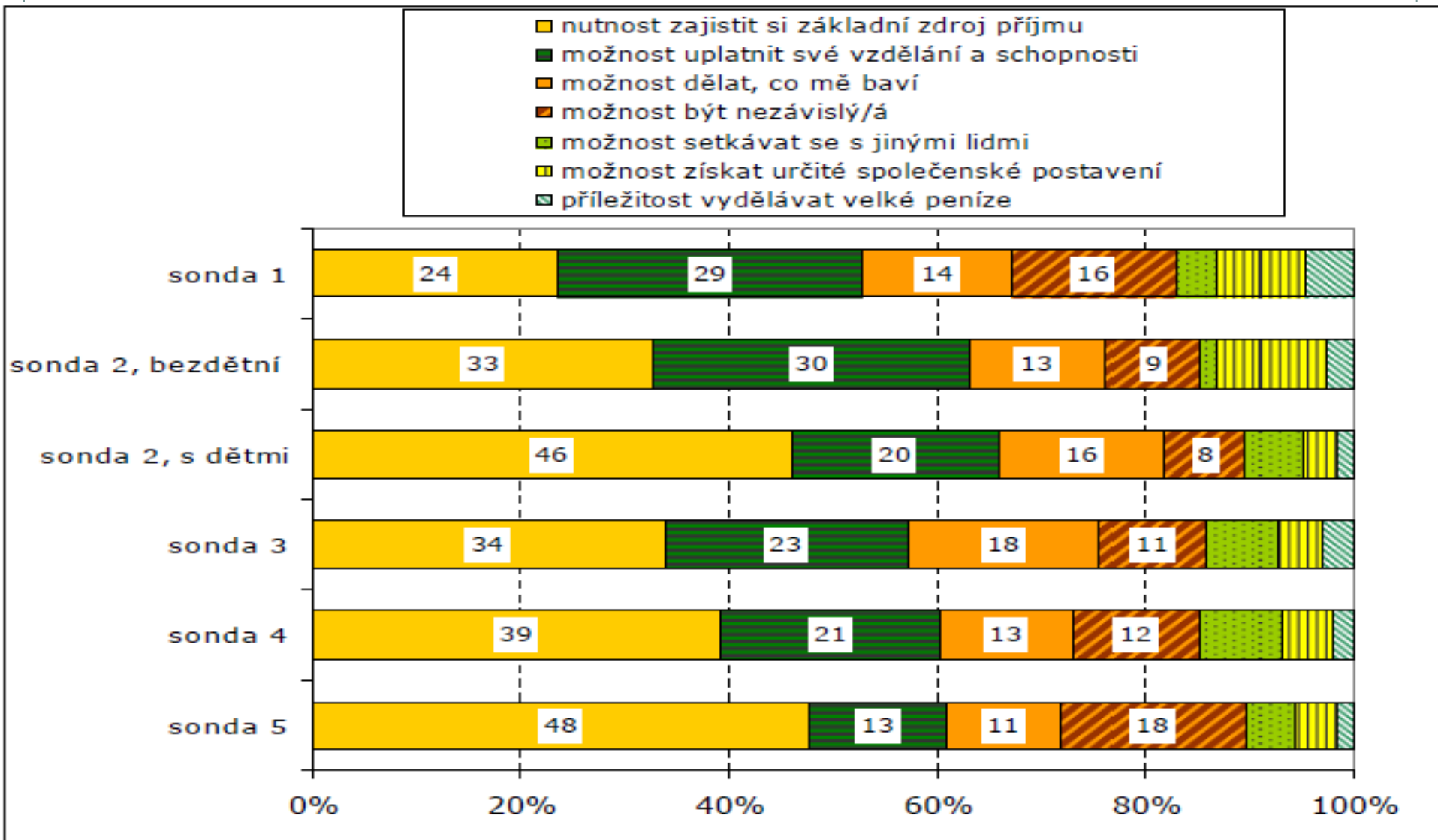
- Práce je pro mě způsob jak si vydělat peníze, nic víc
- Pracuji rád/a, ale nenechám ji zasahovat do soukromí
- Práce je pro mě důležitá a i když nechci, mi často zasahuje do soukromí
- Práce je pro mě tak důležitá, že jí podřizuji soukromí

Hodnota práce v ČR (VUPSV, 2010)

- 40% všech dotázaných mají rádi svou práci, ale preferují soukromý život
- 40% dotázaných považuje práci za důležitou náplň života, z toho:
  - cca 35 % se neubrání zasahování práce do soukromého života
  - ale jen 5 % jí podřizuje i své soukromí
- 20% dotázaných považuje práci výhradně za prostředek nutný k materiálnímu zajištění
- Genderová dynamika:
muži přikládají práci větší význam než ženy, ALE **mladé vdané ženy do 35 let bez dětí nejčastěji podřizují práci svoje soukromí (20%)**

Role zaměstnání v životě (VUPSV, 2010)

Pozn.: Sonda 1 - svobodní jedinci; Sonda 2 - mladá rodina; Sonda 3 - úplná rodina se školními dětmi; Sonda 4 - manželská rodina po odchodu dětí; Sonda 5 - neúplná rodina se závislými dětmi. Počet bezdětných manželů ze Sondy 2 je pouze 122

Význam zaměstnání v životě

- Práce je primárně **zdroj příjmu**, následuje možnost **uplatnit své vzdělání a schopnosti** a možnost **dělat, co člověka baví**.
- Mladí svobodní jedinci, kteří nemají závazky v podobě vlastní rodiny a (prozatím) nejsou tolik orientováni na finanční stránku zaměstnání, **zdůrazňují možnost seberealizace**.
- Relativně vysoký podíl mladých singl lidí spatřuje význam zaměstnání v **získání určité osobní nezávislosti**, stejně to **pak mají ženy samoživitelky**.

Význam rodiny a soukromého života (CVVM, 2011)

	ROZHODNĚ DŮLEŽITÉ				ROZHODNĚ NEDŮLEŽITÉ				průměr	průměr muži	průměr ženy
	1	2	3	4	5	6	7				
mít partnera	55	22	13	5	2	2	1	1,9	2,2	1,7	
mít děti	57	21	11	5	3	1	2	1,9	2,1	1,5	
věnovat se zálibám	27	35	24	9	3	1	1	2,3	2,2	2,5	
úspěch v zaměstnání	22	30	23	11	6	4	4	2,7	2,6	2,8	
vdát se, oženit se	26	24	19	12	7	5	7	2,9	3,2	2,7	
společenský život	17	23	25	15	10	6	4	3,1	3,0	3,2	
co nejvyšší vzdělání	19	23	22	15	8	6	7	3,2	3,2	3,1	

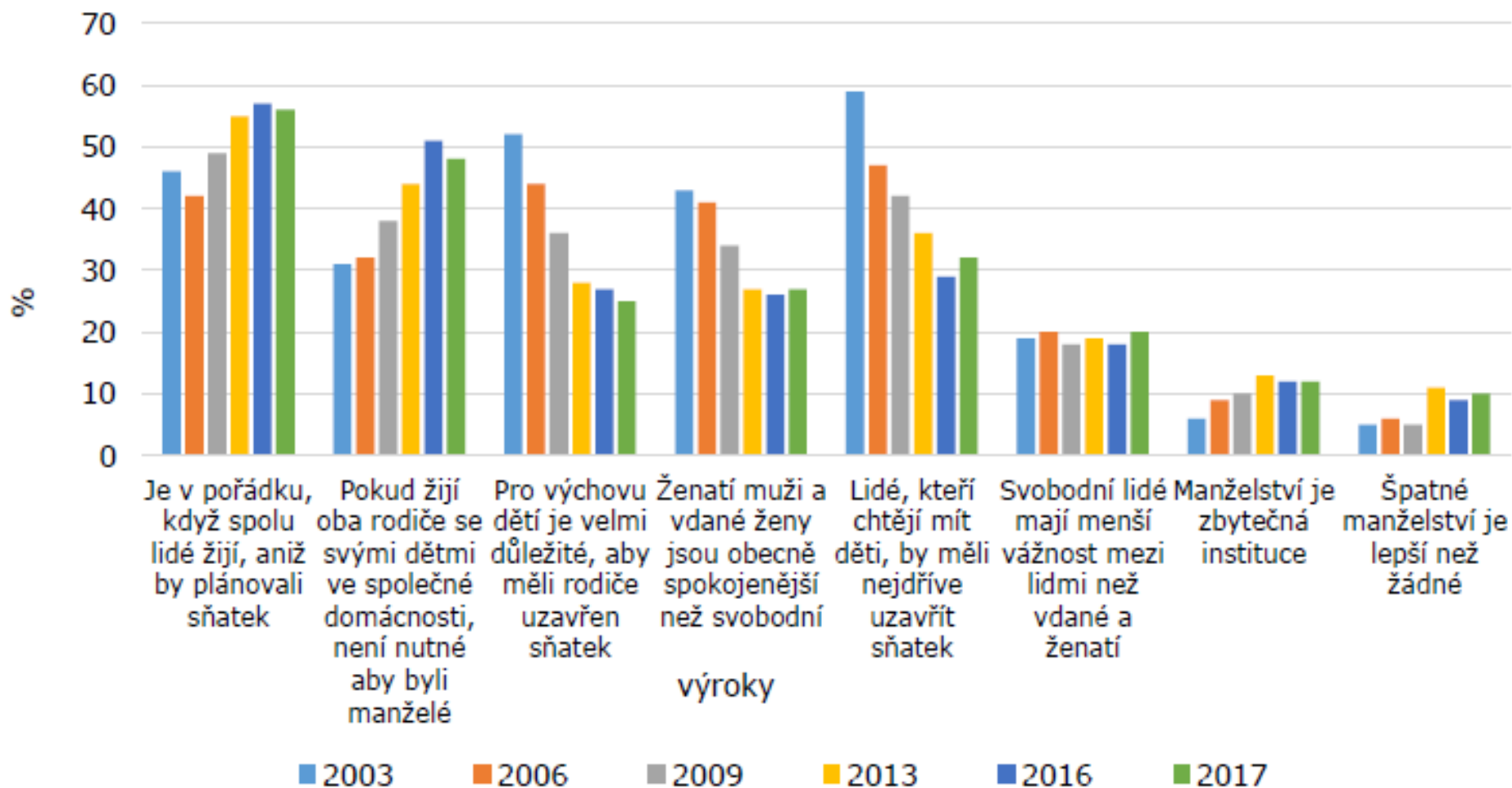
Hodnota rodiny

- Nejdůležitější (podle průměrného hodnocení) je mít stálého životního partnera a děti (výrazně více ženy než muži).
- Dále je ceněna možnost věnovat se svým zálibám a dosáhnout úspěchu v zaměstnání (důležitější pro muže).
- V průměru nejméně důležité je dosáhnout co nejvyššího vzdělání
- Možnost žít pestrým společenským životem nebo vdát/oženit se také byly vnímány v kontextu ostatních hodnot jako nedůležité (vdavky byly významnější pro ženy než muži).

Význam rodiny a preference uspořádání soukromého života v ČR

Preference opatření rodinné politiky (CVVM, 2017)

	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2016	2017
finanční podpora										
snížení daní pro osoby s nezaopatřenými dětmi	91	87	88	79	84	89	87	84	87	89
zvýšení přídavků na děti	89	76	83	72	78	80	78	77	82	83
společné zdanění manželů	73	73	72	70	71	72	73	68	74	70
plošné porodné					60	66	65	64	71	69
plošné přídavky na děti					45	51	51	51	58	54
nefinanční podpora										
provozování družiny u každé základní školy	82	78	86	82	87	88	89	90	87	89
podpora pružné pracovní doby nebo zkrácených úvazků pro rodiče s malými dětmi	92	90	91	87	91	90	92	89	91	90
zvýšení počtu mateřských škol	55	66	84	81	84	86	89	89	83	88
zvýšení počtu jeslí	41	48	63	64	66	69	70	70	70	70
vícerychlostní rodičovská dovolená				58	60	65	66	64	72	65

Preference opatření rodinné politiky (CVVM, 2017)

	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2016	2017
finanční podpora										
snížení daní pro osoby s nezaopatřenými dětmi	91	87	88	79	84	89	87	84	87	89
zvýšení přídavků na děti	89	76	83	72	78	80	78	77	82	83
společné zdanění manželů	73	73	72	70	71	72	73	68	74	70
plošné porodné					60	66	65	64	71	69
plošné přídavky na děti					45	51	51	51	58	54
nefinanční podpora										
provozování družiny u každé základní školy	82	78	86	82	87	88	89	90	87	89
podpora pružné pracovní doby nebo zkrácených úvazků pro rodiče s malými dětmi	92	90	91	87	91	90	92	89	91	90
zvýšení počtu mateřských škol	55	66	84	81	84	86	89	89	83	88
zvýšení počtu jeslí	41	48	63	64	66	69	70	70	70	70
vícerychlostní rodičovská dovolená				58	60	65	66	64	72	65

Preferenční teorie I

- Catherine Hakim: *Work-lifestyle Choices in the 21st century*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Tzv. mikro-teorie rodinné politiky/politiky slad'ování práce a rodiny
- Základní teze: ženy i muži mají rozdílný postoj k práci a rodině a na základě těchto postojů si svobodně volí svoji životní dráhu v oblasti práce a péče.
- Preference ovlivňují reprodukční chování žen a v souvislosti s tím preference opatření sociální politiky.

Typologie žen podle preferencí ve vztahu k rodině a placené práci

A) ženy orientované na **rodinu a domácnost** (home-centered women)

- 20% žen (vzorek velká Británie a Španělsko)
- Na rodinu zaměřené ženy jsou citlivé na daňové zatížení rodiny (společné zdanění manželů, úlevy na dani pro rodiny s dětmi). Při snížení daňového zatížení rodin s dětmi zůstávají v domácnosti.

B) ženy **adaptivní** (adaptive women)

- Snaží se skloubit zaměstnání i rodinu.
- 60% žen (vzorek velká Británie a Španělsko)
- Jsou citlivé na dostupnost politik sladování práce a rodiny.

C) ženy orientované **na zaměstnání a kariéru** (work-centered women)

- 20% žen (vzorek velká Británie a Španělsko)
- Nejsou citlivé na žádnou populační nebo rodinou politiku, preferují anti-diskriminační legislativu

Typologie mužů podle preferencí ve vztahu k rodině a placené práci

- A) muži orientovaní na *rodinu a domácnost* (home-centered)
  - 10% (vzorek velká Británie a Španělsko)
- B) muži orientovaní na *zaměstnání a kariéru* (work-centered)
  - 55% (vzorek velká Británie a Španělsko)
- C) muži *adaptivní* (*adaptive*) – snaží se skloubit zaměstnání i rodinu
  - 35% (vzorek velká Británie a Španělsko)

Kritika – 3 hlavní výtky

- Opomíjení skutečnosti, že životní preference se mění v čase a nejsou závislé na typu ženy nebo muže (Crompton a Harris 1998, McRae 2003).
- Opomíjení institucionálních a strukturálních bariér a přiřkládání klíčového vlivu ničím nezatíženým svobodným volbám (Crompton a Harris 1998, Kan 2007).
- Latentní esencialismus (Crompton a Lyonette 2005).
  - Teorie preferencí předpokládá, že rozdíly mezi muži a ženami jsou přirozené.
  - Volby, které uskutečňují ženy, jsou svobodné a v souladu s touto přirozeností a nejsou omezovány dominantní mužskou normou.
- Hakim tak legitimizuje genderové nerovnosti a uzavírá prostor pro společenskou změnu dělby placené a neplacené práce.

Situace v ČR: Preference rodiny vs. zaměstnání u žen

- Rabušic a Chromková Manea. Demografie 49(2), 2007. (data 2005)

	Orientované na domácnost	Adaptabilní	Orientované na práci
CR			
Ženy 20-40 let	16	70	13
Pracující	14	69	17
Vdané 20-59 let	14	75	11
VB			
Ženy 20-40 let	14	71	15
Pracující	11	72	17
Vdané 20-59 let	13	77	10
ES			
Ženy 20-40 let	14	71	15
Pracující	5	69	28
Vdané 20-59 let	15	73	12

Situace v ČR: Preference rodiny vs. zaměstnání u žen

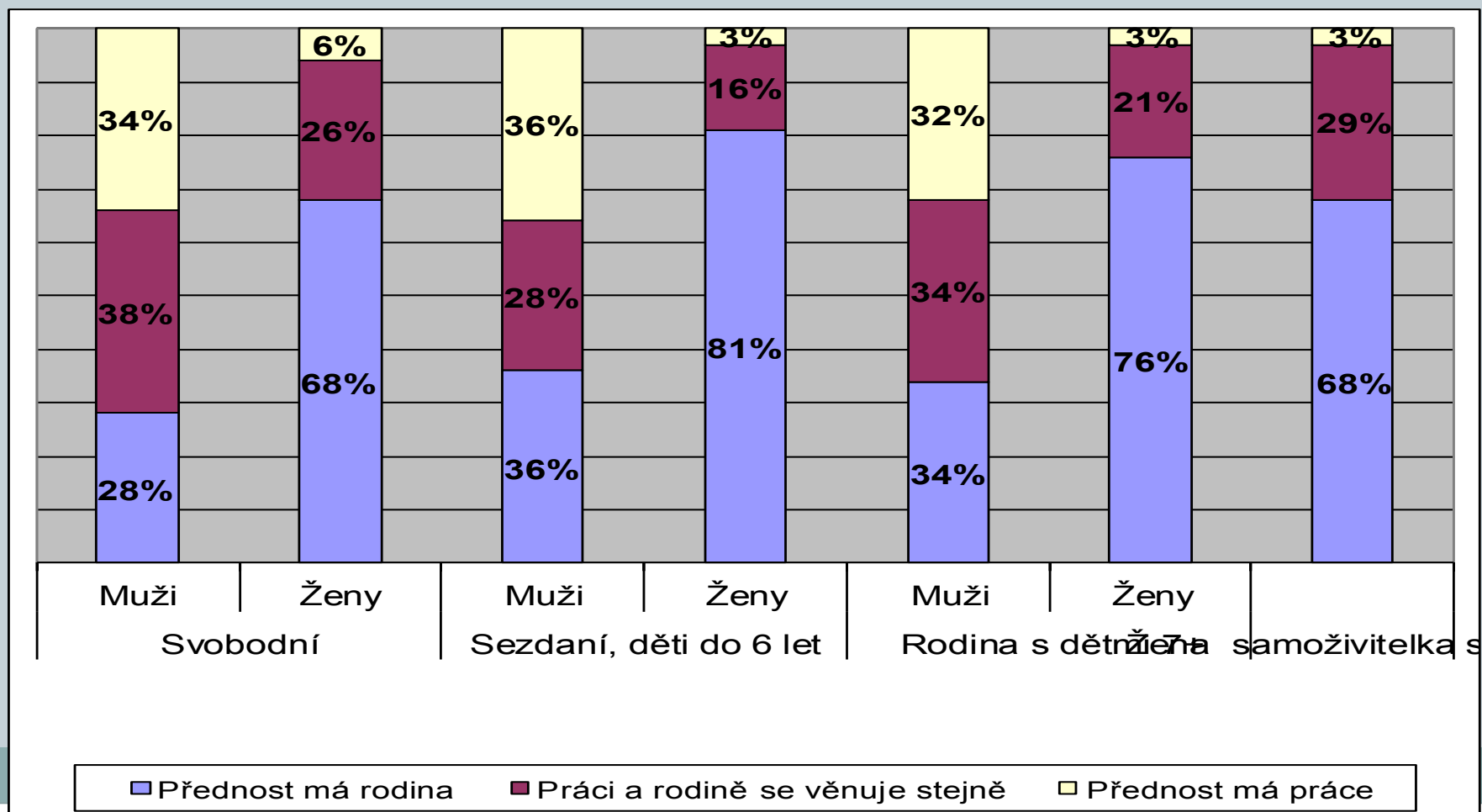
- Rozdíly v plodnosti žen dle preferenční typologie se ukázaly být statisticky nevýznamné – teorie Hakim nebyla potvrzena v českých podmínkách (Rabušic a Chromková Manea, 2007)
- Míra plodnosti dle preferenčního typu ženy

Věková skupina	Orientace na práci	Adaptivní	Orientace na rodinu
20-29	1,38	1,45	1,57
30-40	1,78	1,9	2,01

Preference péče vs. placené práce (VUPSV, 2010)

- Preferovaný způsob řešení při skloubení rodinných a pracovních povinností, podle pohlaví a typu rodiny (v %)

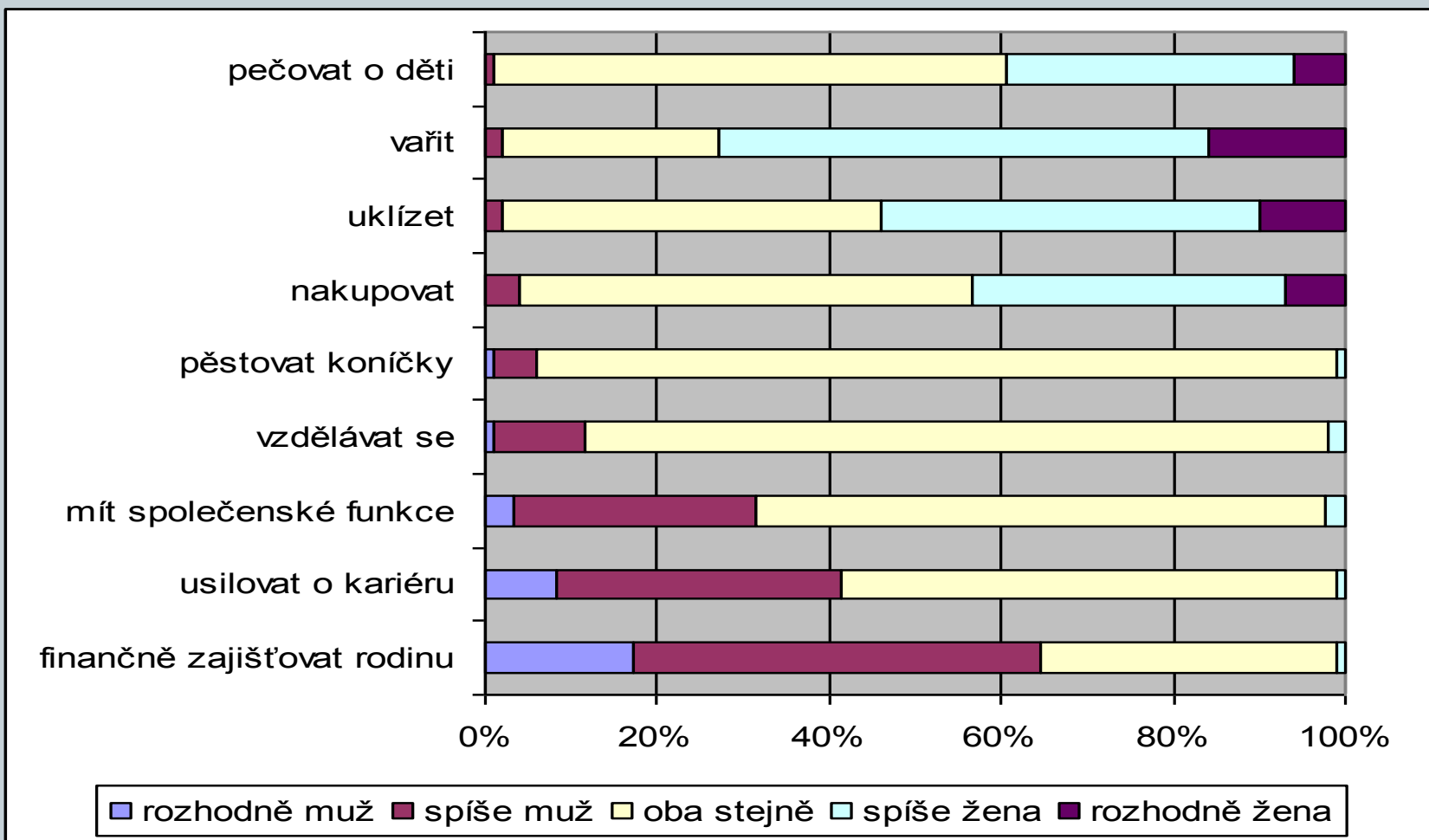

Preferenční teorie postojích českých mužů a žen - shrnutí

- V ČR je preferovaný **model dvoupříjmové rodiny**, kdy oba partneři přispívají do rodinného rozpočtu.
- Ale obecně preference odpovídají genderové normě:
  - **ženy jsou spíše orientovány na rodinu,**
  - **muži jsou oproti tomu orientováni na rodinu a práci zhruba ve stejné míře (VUPSV, 2010).**
- Postoje významně ovlivňuje věk a vzdělání – vysokoškoláci mají více egalitářské hodnoty.

Rozdělení práce a péče v rodině CVVM, 2011

Typy ideálních pracovních úvazků ženy podle věku dítěte a typu rodiny (v%; VUPSV, 2010)

období podle stáří dítěte/děti	práce ženy podle typu úvazku a typu sondy								
	na celý úvazek			na částečný úvazek			zůstat doma		
	2	3	5	2	3	5	2	3	5
po uzavření sňatku, než se narodí děti	91,4	94,2	88,2	4,6	3,6	5,8	4,0	2,2	6,0
některé z dětí ve věku 1-2 roky	1,4	1,2	1,0	4,8	4,6	2,8	93,8	94,2	96,2
některé z dětí ve věku 2-3 roky	1,6	1,8	1,6	16,6	12,2	14,2	81,8	86,0	84,2
některé z dětí ve věku 3-6 let	17,0	11,8	15,0	58,8	57,6	59,6	24,2	30,6	25,4
nejmladší dítě začne chodit do školy	42,4	37,8	39,4	50,6	51	51,4	7,0	11,2	9,2
nejmladší dítě chodí do ZŠ	x	63,8	67,2	x	31,8	29,4	x	4,4	3,4
po odchodu dětí z domova	94,0	94,8	94,8	3,4	3,8	3,8	2,6	1,4	1,4

Pozn.: Čísla ve 3. řádku označují typ sondy: Sonda 2 - mladá rodina; Sonda 3 - úplná rodina se školními dětmi; Sonda 5 - neúplná rodina se závislými dětmi

Preference strategií kombinace práce a péče

Představy o nejlepším způsobu zajištění péče o děti v závislosti na jejich věku, podle typu rodiny, ženy (v %)

	6-11 měsíců		1-2 roky		2-3 roky		3-4 roky		více než 4 roky	
	3	5	3	5	3	5	3	5	3	5
já sama na RD/v domácnosti	93,1	94,4	87,6	90,8	71,2	73,3	36,2	38,0	17,1	12,7
partner na RD/v domácnosti	3,9	0,2	3,9	1,0	5,8	2,2	3,5	2,6	0,8	1,4
oba rodiče střídavě	1,5	2,4	6,2	4,8	9,3	11,2	5,8	9,3	3,5	3,6
prarodiče/jiní příbuzní	-	1,8	1,2	1,0	5,4	4,2	10,1	10,9	6,6	7,4
vzájemné hlídání s jinými rodiči	1,2	0,6	-	0,6	1,2	2,8	3,5	2,6	2,7	3,0
najatá osoba/placené hlídání	-	0,2	0,8	1,0	1,9	2,6	4,3	5,2	3,1	4,4
jesle/mateřská škola	0,4	0,4	0,4	0,8	5,1	3,6	36,6	31,4	66,3	67,4

Pozn.: Čísla ve 2. řádce označují typ sondy: Sonda 3 - úplná rodina se školními dětmi; Sonda 5 - neúplná rodina se závislými dětmi

Preference II

- V českém prostředí je **jednoznačně preferována celodenní péče matky o dítě až do 2, resp. 3 let** jeho věku u žen – tedy preference **mnohaleté rodičovské dovolené**.
- Orientace na rodinu a **model přerušené pracovní dráhy** u žen.
- Když jsou **dítěti více než čtyři roky**, pak zcela jasně dominuje preference **institucionální péče o děti**.
- V naprosté většině případů sdílejí partneři v otázce preferovaných forem péče o malé děti stejný názor.

DĚKUJI, HODNĚ ŠTĚSTÍ U ZKOUŠKY!